

ACC. N:R M. 13593: 1-4.

Landskap: Skåne Upptecknare: Siv. Winelius
Härad: Bjäre Berättare: Helmer Persson
Socken: Hjärnarp Berättarens yrke: kyrkvård
Uppteckningsår: 1954 Född år 1882 i Hjärnarp

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

(s. 1-4)

När den nya tiden kom till bygden. (L.U.F. 73) p. 1-4

Skriv endast på denna sida

Här har inte bymöten förekommit så långt jag kan minnas och några bypapper har jag inte hört talas om.

Träårder med årjärn och "träpinnaharv" användes i min barndom till potatis. Det var ett ofta förekommande arbete att sätta i nya träpinnar. Årdret hade "öron" antingen av järn eller trä och användes även till att köra upp vattenfårer i vintersäden med. Min far hade också en träplog med järnskar, men den använde vi bara på mossjorden. För övrigt användes järnplog. Plogkroppen var fabriksjord och smeden satte ihop delarna. Skumplog fanns i bygden för 40-50 år sedan på större gårdar, men var ej så allmän. På Ängeltofta skaffade dåvarande ägaren, Svanberg, den första ångplogen i slutet av 1800-talet. Klösen var av järn och kom i bruk på de större gårdarna på 1870-talet. På mindre ställen var ramen ofta av trä. Efter de gamla trävältarna kom ringvältarna vid sekelskiftet. De första hade släta ringar. Cambridgevältarna, som var något senare, hade varannan ring slät, varannan taggig. Den första slättermaskinen kom till Huntly 1875. Jag köpte den sedan 1912 för 20 kr. Avläggare fanns på Huntly i slutet av 1890-talet. Bara vetet skars då med lie. Självbindaren kom omkring 1910 till bönderna. Hästräfsan var i bruk omkring 1885 på de större gårdarna. På Huntly kom tröskverk med hästvandring på 1870-talet. Den var inbyggd, så att de kunde tröska när som helst. Det var en slagtröska, byggd med två korsbommar för fyra hästar. I mitten var en platta och på den stod kusken. Troligen var verket importerat från Danmark, eftersom dansken Suhr då innehade gården. På mindre ställen höll man på länge än med tröskning med "plej", i synnerhet där de skulle ha råghalm

till halmtaken. De som skaffade sig tröskverk, tröskade till en början åt andra. På senare tider då ångtröskorna kom till, användes vandringsarna till hackelse-skärning. till 1918, då elektriciteten infördes här. Ångtröskan kom omkring 1905-1910 med lokomobil. Fotogenmotorerna kom omkring 1915. Bredsåningsmaskiner användes bara på herrgårdarna. Radsåningsmaskiner kom vid sekelskiftet.

På mindre ställen i min barndom var växtföljden inte så regelbunden. Rotfrukter började man med på 1890-talet i samband med sockerbetsodlingen. Denna drevs ej i i större skala, för de långa transportererna gjorde att det ej lönade sig. Man började med foderbetor i stället. "Bofällor" har inte odlats så mycket här. Mjölken fick dålig smak av dem. På 1890-talet odlades på Huntly 5 tunnland fodermorötter varje år av Suhr. Då rotfruktodlingen började blev kreatursutfodringen bättre. Tidigare gav man djuren mest halm och hö. På små ställen hade de spergel på halva trädan, där djuren tjudrades medan andra hälften kördes. På Huntly hade de röd angelras importerad från Danmark. Annars hade de företrädesvis svensk röd boskap på ställena här i trakten. Den svart och vita låglandsrasen började komma för omkring 50 år sedan. På Ängeltofta hade de Jerseykor som infördes av dåvarande ägaren Svanberg i slutet av 1800-talet.

På Huntly blev det ett uppköpsmejeri på 1880-talet. Det var Suhr, som satte igång med det. Där gjordes även ost. På 1890-talet blev det ett annat på Bjäragården, där en mejerist började med det. Ost tillverkades inte där. Mejeriet drevs med vattenkraft. Senare blev det ombildat till andelsmejeri. En eldsvåda ödelade det 1904, men 1906 byggdes det nya mejeriet i Hjärnarp.

Här har märglats mycket, även på lerjorden. Mellan 1880-90 märglade vi ännu i mitt föräldrahem. Vi köpte lermärgel, men även sandmärgel i Grevie. Lermärgeln kostade 25 öre lasset och sandmärgeln 50 öre, senare 1 kr. Man körde på märgeln på förvintern. Den skulle helst frysa. Då blev den lättare att sprida. Lermärglingen slutade på 1890-talet men sandmärglingen höll på här i trakten till frampå 1930-talet. På de ställen där de hade märgel själva, använde de särskilda 2-hjuliga märgelkärror, som kunde tippas med ett enkelt handgrepp. Då man körde och köpte märgel användes däremot vanliga arbetsvagnar.

Benmjöl såddes ut på åkrarna i rätt stor utsträckning. Det var folk, som köpte upp gamla ben i gårdarna och fick malt dem på benmöllan här. Mjölet sålde de sedan till bönderna omkring. Konstgödningen, 20% fosforsyra, började man med i slutet på 1800-talet. Handlarna tog upp order. Vi körde till Barkåkra och hämtade. Betodlarna fick förr köra till Ängelholm och hämta slamkalk gratis till jorden från sockerbruket. Tång har inte förekommit som gödning här.

Öppna diken var försvunna före min tid, men i min barndom stengropade de i skogsbygden, annars förekom tegelrör överallt på lermarken. De var små och smala och vi kallade dem för visselpipor. För 25-30 år sedan började dikningen bli mera rationell med planer och dikningsingenjörer.

De flesta hade mossletter och tog själva upp torv efter vårarbetet. Högkonjunkturen var vid sekelskiftet.

Binäringar har inte förekommit här. Gummor brukade i min barndom komma hit från skogsbygden och sälja dukar, men här var vävningen bara till husbehov.

Får har inte förekommit så mycket. De är nu helt borta.

Grannarna till Margretetorps gästgivaregård var tvungna förr att skjutsa vid anfördran. Bönderna var inte glada åt det, för de måste stå tillreds när som helst, så de förlorade ofta på det. Skjutsningen minskade, när banan 1885 kom till och då bilarna blev allmänna, slopades den helt.

På 1890-talet var det många härifrån som emigrerade till U.S.A. Men utkomst-
möjligheterna här förbättrades, så utvandringen avtog in på 1900-talet. Numera
ger sig ungdomen efter konfirmationen iväg till Ängelholm och andra större plat-
ser och utan maskiner skulle man numera inte kunna sköta ett jordbruk här. Som
ett exempel kan nämnas att på Huntly gjorde på 1880-talet 12-15 torpare dags-
verken där. Under höstningen arbetade 40-50 personer. Gården var då på 400 tunn-
land, men omkring 200 har numera försålts. De återstående 217 tunnlanden skötes
nu av en familj på 4 personer med hjälp av maskiner.

För omkring 50 år sedan förekom det på enstaka ställen att de körde med kor
i par och även med oxar.

På de större gårdarna här d.v.s. herrgårdarna var det förr flera danskar.
De betydde mycket för jordbrukets framåtskridande. Utställningar och lantbruks-
skolor har på senare år betytt mycket, men i min ungdom var det ovanligt att
någon lärde sig lantbruk på skolor. Det fick man lära hemma på gården.

=====